

Dynamika kultury pradziejowej. Kompleksowa analiza źródeł archeologicznych ze Środkowej i Południowo-Wschodniej Europy

Znaleziska archeologiczne są jedynymi danymi, dostarczającymi wiedzy o czasach, przed wynalezieniem pisma. Dane te są niepełne, ponieważ wiele przedmiotów wykonywanych było z surowców organicznych, które nie przetrwały do współczesności. Ponadto nie odzwierciedlają one w sposób dokładny przeszłych wydarzeń, bowiem zostały one zdeponowane w specyficzny sposób, a ich pierwotna funkcja i znaczenie pozostaje dla nas zagadką. Z tego powodu analizy i opracowania w archeologii przypominają pracę jaką wykonuje detektyw, czyli rekonstruowanie elementów składających się na wizję przeszłości, na podstawie obecnie dostępnych danych. Ramy przestrzenno-chronologiczne badań pradziejowych w Europie kontynentalnej wyznaczana pojęcie „kultury archeologicznej”, która charakteryzuje się występowaniem podobnych przedmiotów na określonym terytorium. W związku z tym pojęcie „kultur archeologicznych” leży u podstaw myślenia w archeologii, obejmując interpretacje procesów etnicznych, zagadnienia związane z podstawami gospodarowania/utrzymania i organizacją społeczną populacji pradziejowych. Zasadniczą kwestią jest jednak szersze pytanie o dynamikę kulturową kryjącą się w pojęciu kultury archeologicznej.

Celem proponowanego projektu jest analiza pradziejowej dynamiki kulturowej w ujęciu interdyscyplinarnym, ze szczególnym uwzględnieniem teorii złożoności, opisującej system zachowań ludzkich jako pewnej zbiorowości, a nie poszczególnych jej członków. Takie podejście sugeruje stosowanie założeń teoretycznych, analiz statystycznych i modelowania matematycznego w celu rozpoznania i wyjaśnienia praw rządzących zachowaniami kulturowymi jednostek i grup w różnej skali. Zaproponowanie nowej syntezy dynamiki kulturowej od paleolitu po późną epokę brązu, ok. 11000-1300 BC, w Południowo-Wschodniej i Środkowej Europie, będzie wymagało analiz kulturowych modyfikacji i transformacji, ekspansji kulturowej, unifikacji i formowania się regionalnych wariantów kulturowych. W związku z tym w projekcie poruszone zostaną zagadnienia związane z powstaniem i rozprzestrzenianiem się innowacji i różnymi czynnikami, powodującymi uruchomienie wspomnianych procesów oraz indywidualnymi i zbiorowymi zachowaniami wpływającymi na zmianę kulturową. Wiele uwagi zostanie poświęcone warunkom środowiskowym, w jakich rozwijały się wspomniane społeczności, ich profilowi demograficznemu i organizacji socjo-ekonomicznej. Uzupełnieniem studiów nad znaczeniem pojęcia „kultura” w szerszym sensie, a zwłaszcza problemem kultury archeologicznej jako złożonego, dynamicznego systemu będą prace koncentrujące się na problematyce zachowań kulturowych powodujących, że tylko wybrane elementy przeszłej kultury zostały zdeponowane w ziemi, przetrwały do naszych czasów i podlegały redepozycji na skutek procesów naturalnych lub kulturowych. Hipotezy badawcze będą weryfikowane w trakcie badań wykopaliskowych obiektów mieszkalnych kultury trypolskiej, datowanych na lata 3800-3600 BC, spalonych w wyniku rytualnych pożarów, warunkujących specjalne umiejscowienie ceramiki i narzędzi, znajdujących się wcześniej w tych budynkach, a tym samym ich określoną depozycję w ziemi, podczas rozpadu poszczególnych elementów w trakcie pożaru. W celu identyfikacji struktury osadniczej przed pracami wykopaliskowymi zostaną przeprowadzone badania geofizyczne, które bazując na wcześniejszych doświadczeniach będą miały na celu identyfikację anomalii geomagnetycznych, interpretowanych jako pozostałości budynków i jam. Poza znaleziskami archeologicznymi, w trakcie wykopalisk spodziewane jest pozyskanie danych archeozoologicznych i archeobotanicznych, umożliwiających rekonstrukcję podstaw utrzymania społeczności trypolkich.

„Praca detektywistyczna” mająca na celu rozpoznanie kulturowych modyfikacji i transformacji będzie się opierać w tym projekcie na rozumowaniu dedukcyjnym. Teorie zapożyczone z antropologii kulturowej, teorii kultury i teorii złożoności będą przekształcane w hipotezy badawcze, opisujące zróżnicowaną miarę znaczenia poszczególnych czynników wywołujących zmianę kulturową. Innymi słowy, logiczne powiązania modeli teoretycznych i korelacja pomiędzy zmiennymi, współczynnikami i wykładnikami modeli matematycznych będą rozpatrywane jako wzajemne połączenia pomiędzy elementami kultury, budującymi jej dynamikę. Z uwagi na fakt, że projekt koncentruje się na różnych czynnikach warunkujących kulturową modyfikację i transformację, a także różnym oddziaływaniu czynników na zmianę kulturową, otrzymane rezultaty powinny zostać zweryfikowane poprzez analizę „niezależnych” danych, czyli materiałów, niezaangażowanych w modelowanie. Jest to możliwe dzięki aplikacji metod statystycznych, mających na celu usystematyzowanie danych archeologicznych. Odpowiednie rezultaty analiz będą wzajemnie łączone, aby zdefiniować nowe znaczenie pojęcia „kultury archeologicznej” i nowej syntezy przeszłej dynamiki kulturowej.